

Kákonyi Csilla modern mitológiája*

Szavakon túli régió tárul elénk Kákonyi Csilla festményein. Órákon át beszélhetünk, írhatunk róla, fantáziadús narrációt is kerekíthetünk képei köré, mégis nyilvánvaló, hogy nem a beszélt nyelv hagyományos eszköztárával fedhetjük fel látomásos látványvilága, álomszerűen megfoghatatlan, különös festői univerzuma, groteszkbe hajlón is katartikus képi tartománya titkait. Ez a mindennapokban rendkívül szerény, az alkotók képzeletbeli rangsorában annál előkelőbb helyet érdemlő festőnő sajátos nyelv- és jelrendszert épített ki magának, ezzel vonja bűvkörébe a piktúrában jártas művészetkedvelőt éppúgy, mint a képei elé véletlenszerűen vetődő laikust. Ki tudná kivonni magát izgató vörösei, izgalmas bíbor, fényfakasztó sárga és narancsos tónusai, üde, buja zöldjei, titokzatos kékjei, földbarna és kozmikus mélységű, sötét árnyalatainak összehatása alól? Ki ne próbálná fogni üzenetét, megfejteni rejtélyeit, kíséretéül szegődni múltba, zaklatott jelenbe, fürkészni bizonytalan jövőt, bepillantani kompozícióival ama rettegett, sejtelmes túlvilágba, ahol talán a megnyugvás ösvényeire is rátalálunk? Sorjázhathatnának a kérdések hosszan tovább, Kákonyi Csilla erre késztet, hiszen mint mindenki, akit évezredek óta hivatástudattal áldott vagy vert a sors keze, ő is folyamatosan kérdez. Alkotásról alkotásra gazdagítva, színesítve nagy Emberi Színjátékát, feleletet keres létproblémáinkra. Önmaga, szűkebb, tágabb közössége, az egész emberiség számára. Értelmünkhöz, érzelmeinkhez szól, tapasztalatainkat, élménytárunkat mozgósítja, érzékeinkre apelálva késztet önvizsgálatra. Képeit szemlélve önmagunkra ismerünk, saját érenyeinkkel és gyarlóságainkkal, mindennapos gondjainkkal, reményeinkkel, emberpróbáló földi és égi dolgainkkal szembesülünk. Mindazzal, amit ebben az abszurdításokkal teltett korban már átéltünk, megszenvedtünk, s aminek árnyai most is fenyegetően ott settenkednek körülöttünk mindenfelé. Kákonyi festményei kimondatlanul ezt is tudatosítják a nézőben. Miközben mindenekelőtt szépségükkel kápráztatnak el. Igen, ezt hangsúlyoznunk kell, Kákonyi

NAGY MIKLÓS KUND (1943) újságíró, szerkesztő, műfordító. Marosvásárhelyen él.

* A laudáció 2014. november 19-én a Szervátiusz Jenő-díj átadó ünnepségén, Budapesten hangzott el.

Csilla művészetének egyik lényeges, meghatározó jellegzetessége ez. Mert mint vallja, „a Szépség fölemel, átölel, vigasztal, nemesít”. A legragyogóbb művészeti korszakok legnagyobbjaitól is ezt tanulta. Szemléletét azonban döntő módon az általa is átélte, megszenvedett, megkínlódott valóság alakította.

A második nagy világégés idején, 1940-ben született Radnóton. Ötvösművész édesapját, akitől a tehetségét örökölte, magával ragadta a háború, majd az orosz hadifogság, a kislány csak másodikos korában ismerkedhetett meg vele. Pár hónapos, amikor édesanyjával beköltöznek Marosvásárhelyre. Ez „a Világ abroszán legkritikusabb hely” lett szeretett lakóhelye, mindmáig otthont adó városa. Ma is találó a Csokonai által több mint két évszázada ráaggatott jelző, jelenleg is bőszéggel termeli újra a kisebbségi lét megannyi baját, lelki gyötrelmét. De ahogy a költő a XVIII. század végén már észlelte, Vásárhely a múzsák fellegetője is. Azóta is az. Olyan kimagasló alkotó egyéniségeknek köszönhetően, amilyen a különleges érzékenységgel és kitartó igényességgel dolgozó Kákonyi Csilla. Ezt nemcsak a család oltotta bele, a vásárhelyi szellemet éltető művészeti középiskola kitűnő tanárai, a közmegebecsülésnek örvendő jeles mesterek, Bordi András, Barabás István, Izsák Márton, Incze István, Nagy Pál is rátestálták. A kolozsvári főiskolán, ahova a diktatórikus megkötések miatt „osztályidegenként” csak pár év késéssel juthatott be, tanulmányait a kincses városban még megőrzött hagyományos magyar szellemiség és európaiság is gazdagította. Rövid százszégyeni rajztanárkodás után sikerült Marosvásárhelyre, az akkori romániai képzőművészeti megpezsödülés egyik legjelentősebb központjába visszakerülnie, és a 70-es évektől már teljes mértékben a családjára és a művészetére összpontosíthat.

Csoportos kiállításokon 1966-tól rendszeresen jelentkezett, munkásságát közel harminc hazai és külföldi egyéni tárlaton mutatta be. 1970-től a Romániai Képzőművészeti Szövetség, 1992-től az újjáalakult Barabás Miklós Céh, 2002-től a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének tagja.

Beszédek a felívelő pályát mérföldkőként kirajzoló adatok, de térjünk vissza az életműhöz, amely kivételes finomságú szeizmográfként tükrözi az erdélyi magyarság, a székelység utóbbi öt-hat évtizedének társadalmi kataklizmáit, amelyekre egy ideje a nagyvilág furcsa szétesése, felbolydulása is rátevéődött. Két monográfus is méltatja ezt a sajátos hangú és különleges érzékenységgű festészetet elemző kötetében. Banner Zoltán művészettörténész, aki szerint Kákonyi, a székely festőiskola harmadik nemzedékének tagja „az erdélyi metafizikai realizmus hetvenes évekbeli megteremtője”, a 2011-es Élet-Jelek sorozatban megjelent Pallas-Akadémia kiadványban többek közt ezt írja: „... az a csodálatos ebben az 1979 után döntő fordulatot felmutató életműben, hogy a »megtalált« festés mámore, a szín- és formaemlékek dús vegetációja, a gyakran Bosch és Breughel ecsetjására emlékeztető (de a székelyföldi táji és társadalmi környezetbe átplántált, illetve abból sugárzó) életszeretet, a rembrandti feszültségű portrék, a titokzatos abszurdítások vagy a nagy tömegek filmszerű mozgatása feloldja, magába szívja, áthangolja, tehát megdöbbenően jelentésszerű esztétikai

élménnyé minősíti át azt a drámai életérzést, amelyet a nyolcvanas évek eseményei gerjesztenek, s amely életművét korunk egyik legautentikusabb tanújává avatja.”

Tizenkét évvel korábban az első Kákonyi-monográfus, Jánosházy György műkritikus így értékelt: „Kákonyi Csilla [...] egyetlen nagy, kimeríthetetlen témája: a talaját és irányát vesztített ember odüsszeuszi hányódása egy ismerőségében is ismeretlen és veszélyes világ összegubancolódott erővonalai között... Kivételesen érzékeny művész, aki nemcsak látja, de – mint ember és művész egyaránt – éli is a modern ember szüntelen borzongását örökös fenyegetettségének szorításában. Nem ábrázolja: önmagából, saját tudatából és – talán még inkább – tudatalattijából vetíti ki ezt az érzést. Akárcsak a késő középkor festői, akiknek látomásaival gyakran – nem eszközeiben, de ami fontosabb: szellemében – elgondolkoztató rokonságot mutat.”

Egészítsük ki a gondolati, tematikai palettát a művésznő egyik friss keletű vallomásrészletével: „Amikor születtem, erdélyi közösségünk már nemzettöredékként, kisebbségiként élt saját szülőföldjén. Egész életemet, életünket végigkísérte a kiszolgáltatottság, a küzdés a megmaradásért, az önvédelem ösztöne és eszméje a diktatúra elzártságában is, a velünk szemben megnyilvánuló ellenséges »háttérmorajlásban« (ebben mind a mai napig). Festményeim fogantatásában ez is benne van. A művészet is az emberi önvédelem eszköze. Remélem, hogy előbb-utóbb ez is tudatosodik embertársaimban. Az Új Golgota keresztje – hogy egyetlen példával éljek – erdélyi vesztőhelyen áll (meleg zöldjeiből kibomló Maros-menti táj ölén), de ugyanakkor az egyetemes integritás felbomlásának tüneteit is hordozza, amelyek a globalizmus »szárnyain« immár Erdélybe is beáramlottak. Aki kortársai és a jövő számára üzenni akar valamit, mint magam is, annak (ha kételyek, ha remény és reménytelenség között vergődve is) két dologban hinnie kell: hogy lesz jövő, az emberiség mégsem pusztítja el önmagát, és hogy üzenetének valami értelme, fogantatja mégis csak lesz...”

Hosszas kényszerű elszigeteltség után a művésznő 1990-ben mutatkozhatott be első egyéni kiállításán Budapesten. Azóta se láthatták túl gyakran képeit az anyaországban. Pedig üzenete ide is szól, időket, tereket átszelő egyéni, modern mitológiája itt is, az eddigieknél jóval szélesebb körben is kifejthetné tisztító, lélekemelő hatását. Talán a mostani elismerés, a Szervátiusz Jenő-díj egy ilyen értelmű új szakasz kezdetét is jelezheti. Bannert idézve, „Kákonyi Csilla a kortárs magyar és európai figuratív művészet egyik legnagyobb tudású s egyben legizgalmasabb képviselője”. Méltó arra, hogy festészetét minél többen megismerjék, megcsodálják.